

חיים עם מחלוקת

1. שְׁמַעְתִּי בְשִׁמּוֹ שְׁאָמַר שְׁעַל-יָדֵי הַמַּחְלָקָת שְׁחֹלְקִין עַל הָאָדָם עוֹשִׂין לוֹ מוֹכָה. כִּי עַל-יָדֵי-זֶה יָכוֹל לְגַדֵּל וְלִצְמַח כְּמוֹ כְּשִׁנּוּמָעִין גְּרַעִין בְּאֶרֶץ אִם הִיְתָה כָּל הָאֶרֶץ אֲדוּקָה יַחַד לֹא הִיָּה בְּאֶפְשָׁר שְׁיִגְדֵל וְיִצְמַח מִהַגְרַעִין אֵילָן, וּבְהִכָּרַח שְׁתַּחֲלַק הָאֶרֶץ קֶצֶת בְּדֵי שְׁיִהְיֶה מְקוֹם לְהֵאֵילָן לְהַתְגַּדֵּל. כְּמוֹ כֵּן עַל-יָדֵי הַמַּחְלָקָת שְׁחֹלְקִין, עַל-יָדֵי-זֶה נוֹתְנִין לוֹ מְקוֹם לְהַתְגַּדֵּל וְלִצְמַח.
- (רבי נחמן מברסלב¹, ח"י מוהר"ן, עבודת השם ס, תקג.)
2. וּמַעַתָּה יֵשׁ לְשֹׂאֵל, מַה עֲנִיין זֶה שֶׁתְּהִיָּה הַלְכָה כְּמוֹתָן? דְּבִשְׁבִיל שֶׁהֵיוּ מִשְׁפִּילִין עֲצֻמָּן אֵינן רְאוּי שֶׁתְּהִיָּה הַלְכָה כְּמוֹתָן, כִּי הַהֲלָכָה תּוֹלָה בּוֹה שֶׁתּוֹרָה שֶׁלָּהֶם לְפִי הַהֲלָכָה, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהֵיוּ מִקְטִינִין עֲצֻמָּם. רַק שֶׂאלוּ דְבָרִים כּוֹלֵם הוּא סְבֵה עֲצֻמִּית שִׁיאָמַר דְּבָרִים אֲמִיתִים לְפִי הַהֲלָכָה, כִּי מֵאַחַר שֶׁהֵן נִוְחִין נִמְשָׁךְ דְּבָרֵיהֶן אַחַר הָאֲמִת: כִּי כֹאשֶׁר יִכְעוּס, הֵרִי מִכָּה הַכַּעַס נִרְאָה שְׂרוּצָה לְהַחֲזִיק דְּבָרֵיו בְּכַח וּבִיד חֹזְקָה, וְרוּצָה לְנִצָּחַ, וְהוּא סֵר מִדֶּרֶךְ הָאֲמִת. וְגַם מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֹלּוּבִין הוּא סְבֵה שִׁיאָמְרוּ דְּבָרִים לְפִי הַהֲלָכָה, שֶׁאִם לֹא כֵּן, מִכָּה שְׂרוּצָה לְהַתְגַּדֵּל עַל בַּעַל מַחְלֻקָתוֹ, הוּא סוֹתֵר דְּבָרֵי בַּעַל רִיבּוֹ, אֶף עַל גַּב שֶׁאֵין הָאֲמִת אֲתוֹ. וְכֵן מַה שֶׁהֵיוּ שׁוֹנִים דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי, וְהֵיוּ מִקְדִּימִים דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי לְדְּבָרֵיהֶם, נִרְאָה שֶׁלֹּא הֵיוּ שׁוֹנָאִים לְדְּבָרֵי בַּעַל רִיבּוֹ, (ו) מִבְּקָשִׁים לְדַחוּת דְּבָרֵי זֹלָתָם אֶף כִּי הָאֲמִת אֲתָם. שְׁכִיּוֹן שֶׁהֵיוּ שׁוֹנִים דְּבָרֵיהֶם וּדְבָרֵי בֵּית שְׁמַאי, וְהֵיוּ מִקְדִּימִים דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי, נִרְאָה שֶׁלֹּא הֵיוּ מִכוֹוִּנִים לְדַחוּת דְּבָרֵי זֹלָתָם, וְלֹא הִיָּה מַחְלֻקָת שֶׁלָּהֶם (בְּגַלְל שֶׁהֵם הֵיוּ) מִכַּת הַמִּנְצָחִים (מִתּוֹכָחִים). כִּי מִי שֶׁהוּא מִכַּת הַמִּנְצָחִים, אֵינן דְּבָרֵיו נִמְשָׁכִים אַחַר הָאֲמִת, כִּי תִמִּיד מִבְּקָשׁ לְנִצָּחַ. וְלֹא הֵיוּ כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים כְּבֵית הַלֵּל, לְכַךְ רְאוּי לְהִיָּוֵת הַלְכָה כְּמוֹתָן. אֶף עַל גַּב שֶׁדְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי מוֹכִיבִים וְיִשְׂרִים, כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ לְבֵית הַלֵּל חֲכָמָה שֶׁרְאוּי לְהִיָּוֵת דְּבָרֵיהֶם הַלְכָה, לְכַךְ הַלְכָה כְּבֵית הַלֵּל.
- (מהר"ל מפראג², באר הגולה, באר החמישי פרק א)
3. בֵּית הַלֵּל לֹא שָׁנוּ אֶת דְּבָרֵי בֵּית-שְׁמַאי רַק מִתּוֹךְ נִימוּס וְנַחֲמָדוּת, וּבְלִיבָם סָבְרוּ שֶׂאלוּ דְּבָרֵי שְׁמוֹת וְהַכֵּל. בֵּית-הַלֵּל שָׁנוּ דְּבָרֵיהֶם וּדְבָרֵי בֵּית-שְׁמַאי כְּדִיּוֹק מִתּוֹךְ הַתְּפִיסָה שֶׂאלוּ וְאֵלוֹ דְּבָרֵי א-לֵהִים חַיִּים; הֵם הִקְדִּימוּ דְּבָרֵי בֵּית-שְׁמַאי לְדְּבָרֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁבִּאֲמִת רְאוּ בָהֶם עוֹמֵק וְאֲמִת. נוֹהוּתָם וְעִלְיּוּתָם אֵינָן צְדָדִיּוֹת לְמַחְלֻקָת; אֵלוֹ הֵן תְּכוֹנוֹת מוֹסְרִיּוֹת הַמְשַׁקְפּוֹת גִּישָׁה שׁוֹנָה לְמַחְלֻקָת, וְאוּלַי אֶף הֵן שִׁמְנִיּוּת אֶת הַגִּישָׁה הַזֶּה - גִּישָׁה הַרְוָאָה בְּצַד הַשְּׁנִי, הַחֹלֵק, אֲמִת אֲלִקִּית הִיָּה (...) הַלְכָה כְּמִי שֶׁקִּיבֵל אֶת הַהֲכָרְעָה שֶׂאלוּ וְאֵלוֹ דְּבָרֵי אֲלִקִּים חַיִּים, וְעַמְדָתוֹ כּוֹלֵלֵת כְּנִרְאָה בְּתוֹכָה גַּם אֶת הַהֲתַחֲשׁוּבֵת בְּכֻלָּל הַדְּעוּת.
- (הרב אליהו בלומנצויג³, אלו ואלו דברי א-להים חיים, ספר העשור לשיבת ירוחם, עמ' 18-19)

¹ רבי נחמן מברסלב (אוקראינה, 1772-1810) היה אדמו"ר בדור הרביעי של תנועת החסידות ומייסד חסידות ברסלב. הוא היה מורה רוחני מקורי שהדגיש את המכשלות הרבות בדרך לדעת האל ואת חשיבות השמחה, הפשטות והתמימות.

² רבי יהודה ליווא בן בצלאל (נולד בסביבות 1520 בפולין, נפטר ב-1609 בצ'כיה), המוכר בכינויו מהר"ל (מורנו הגדול רבי ליווא) מפראג היה רב, פוסק הלכה, מקובל והוגה דעות דתי יהודי, מגדולי ישראל הבולטים בתחילת העת החדשה.

³ הרב אליהו בלומנצויג (ישראל, 1950-) הוא מייסד וראש ישיבת ההסדר בירוחם.

4. וְדַע, בִּי מְחַלְקֵת הַיָּד הַבְּרִיאת הָעוֹלָם בִּי עֵקֶר בְּרִיאת הָעוֹלָם, עַל-יְדֵי הַלֵּל הַפְּנוּי בְּנִ"ל, בִּי בְּלֹא זֶה הָיָה הַכֵּל אֵינן סוּף, וְלֹא הָיָה מְקוֹם לְבְרִיאת הָעוֹלָם בְּנִ"ל וְעַל-בֵּן צְמֻצָּם הָאֹר לְצִדְדֵי, וְנִעְשָׂה הַלֵּל הַפְּנוּי, וּבְתוֹכוֹ בְּרֵא אֵת כָּל הַבְּרִיאת, הַיָּנוּ תִּימִים וְהַמּוֹדוּת, עַל-יְדֵי הַדְּבַר בְּנִ"ל, "בְּדַבֵּר ה' שְׁמִים נִעְשָׂו" וְכוּ' וְכֵן הוּא בְּהִינֵת הַמְּחַלְקוֹת, בִּי אֵלֹו הָיוּ כָּל הַתְּלֻמִּידִי-תְּכֻמִּים אֶחָד, לֹא הָיָה מְקוֹם לְבְרִיאת הָעוֹלָם רַק עַל יְדֵי הַמְּחַלְקֵת שְׁבִינִיָּהֶם, וְהֵם נְחַלְקִים זֶה מִזֶּה, וְכָל אֶחָד מוֹשֵׁף עֲצָמוֹ לְצַד אֶחָד, עַל יְדֵי זֶה נִעְשָׂה בְּהִינֵת הַלֵּל הַפְּנוּי, שֶׁהוּא בְּהִינֵת צְמֻצוֹם הָאֹר לְצִדְדֵי, שְׁבוּ הוּא בְּרִיאת הָעוֹלָם עַל יְדֵי הַדְּבַר בְּנִ"ל.

(רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן קמא, טו ד)

5. הַשְּׁלוֹם הָאִמִּיתִי אִי אִפְשָׁר שִׁיבּוֹא לְעוֹלָם כִּי אִם דּוּקָא ע"י הָעֵרֶךְ שֶׁל רִיבּוּי הַשְּׁלוֹם. הַרִיבּוּי שֶׁל הַשְּׁלוֹם הוּא, שִׁיתְרָאוּ כָּל הַצְּדָדִים וְכָל הַשִּׁיטוֹת, וְיִתְבַּרְרוּ אִיךְ כּוֹלֵם יֵשׁ לָהֶם מְקוֹם, כָּל אֶחָד לְפִי עֵרְכוֹ, מְקוֹמוֹ וְעִנְיָנוּ. וְאִדְרָבָא גַם הָעִנְיָנִים הַנִּרְאִים כְּמִיּוֹתָרִים אוֹ כְּסוֹתָרִים, יִרְאוּ כְּשִׁמְתַּגְלָה אִמִּיתֵת הַחֲכָמָה לְכָל צַדִּיָּה, שֶׁרַק ע"י קִיבּוּץ כָּל הַחֲלָקִים וְכָל הַפְּרָטִים, וְכָל הַדְּעוֹת הַנִּרְאִים שׁוֹנוֹת, וְכָל הַמְּקַצְעוֹת הַחֲלָקִים, דּוּקָא עַל יָדָם יִרְאֶה אֹר הָאִמִּת וְהַצְּדָק, וְדַעַת ד' יִרְאֵתוּ וְאֶחָד, וְאֹר תּוֹרַת אִמִּת. עַל כֵּן תְּלֻמִּידֵי הַכְּמִים מֵרַבִּים שְׁלוֹם, כִּי בְּמָה שֶׁהֵם מֵרַחֲבִים וּמְבַאֲרִים וּמִיִּלְדִים דְּכָרִי הַכְּמָה הַדְּשִׁים, כְּפָנִים מְפָנִים שׁוֹנִים שִׁישׁ כְּהֵם רִיבּוּי וְהִלּוּק עִנְיָנִים, בּוֹזֵה הֵם מֵרַבִּים שְׁלוֹם.

(הרא"ה קוק⁴, עולת ראה חלק א עמ' של-שלא)

6. בְּנִיגוּד לְפִלּוֹרִיזְמוֹ הַחֲלֵשׁ הַפִּלּוֹרִיזְמוֹ הַחֹזֵק מְנִיחַ כִּי אֵינן אִמִּת אֶחָד, אִפִּילוֹ לֹא כְּאֹפֶן אִידֵאלִי. אִם הַפִּלּוֹרִיזְמוֹ הַחֲלֵשׁ רָאָה בְּעִימּוֹת שְׁבִין הַעֲמֻדוֹת הַמְּנוּגְדוֹת אִמְצָעִי לְהַתְּקַרֵּב לְאִמִּת, הַפִּלּוֹרִיזְמוֹ הַחֹזֵק אֵינן מִיִּיחָם עֵרֶךְ מְכַשִּׁירֵנִי כְּלִשְׁהוּ לְדַעוֹת וְלַעֲמֻדוֹת הַמְּנוּגְדוֹת. הוּא רּוֹאֵה בְּכָל אֶחָד מֵהַעֲמֻדוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּשׁוֹק הַרְעִיוֹנוֹת הַפְּתוּחָה עֲמֻדוֹת בְּעֻלוֹת עֵרֶךְ עֲצָמִי שֶׁתְּקַפּוֹתֵן אֵינָה אֲרַעִית, הֵן בְּעֻלוֹת עֵרֶךְ פְּנִימִי.

(אבי שגיא⁵, 'אלו ואלו' - משמעותו של השיח ההלכתי עיון בספרות ישראל, עמ' 193)

7. כָּל מְחַלְקֵת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמִים סוֹפָה לְהַתְּקִים וְשֶׁאֵינָה לְשֵׁם שְׁמִים אֵינן סוֹפָה לְהַתְּקִים. אִיזוֹ הִיא מְחַלְקֵת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמִים זוֹ מְחַלְקֵת הַלֵּל וְשֶׁמֵּאִי וְשֶׁאֵינָה לְשֵׁם שְׁמִים זוֹ מְחַלְקֵת קֶרֶח וְכָל עֲדָתוֹ. (מִשְׁנָה מִסֵּכַת אֲבוֹת פְּרָק ה' מִשְׁנָה יז')

8. אֵת דַּעוֹתֵי בְּעִנְיָנֵי אִמּוֹנָה וְדַת לֹא הַעֲלַמְתִּי וְלֹא הַסְּתַרְתִּי מִשׁוֹם אָדָם לְמַעַן כַּחַשׁ, אִךְ קֵבֵלְתִּי עַלִּי בּוֹז הַשְּׁעָה בְּרִצּוֹן אֵת מְרוֹת הַדַּת שֶׁל הָאוֹמָה, כְּמוֹ שֶׁקִּיבַלְתִּי בְּרִצּוֹן בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אֵת מְרוֹת הַשְּׁלִטוֹן שֶׁל הַחֲכָם-בְּאִשִּׁי כְּכֹל, מִשׁוֹם שֶׁנִּדְמָה לִּי אֹז, כִּי עַל יְדֵי הוֹוִיתוֹרִים הָאֵלֶּה מְצַד ה'מִשְׁכִּילִים' יַעֲלֶה בִּידֵינוּ לְהַשִּׁיג אֵת הָאֲחָדוּת וְהַמְּשַׁטֵּר הַנִּצְרָכִים בְּמַלְחַמַת הַתְּחִייה הַלְּאוֹמִית... עֲלִינוּ לְוֹתֵר עַל הַכּוֹל, אִפִּילוֹ עַל הַהִשְׁכָּלָה, בְּשִׁבִיל הָאֲחָדוּת הַנִּצְרָכָה לָנוּ... 'מָה הַהִשְׁכָּלָה וְכָל טִיבָה כְּפָנֵי חַי הָאוֹמָה?' וְכִשְׁהַתְּחַלְתִּי אֵת חַי בִּירוּשָׁלַיִם, הִיָּה זֶה דְּבַר מְבֻעֵי בְּעִנְיֵי שְׁאִקִּים בְּעֲצָמֵי מָה שֶׁדְּרַשְׁתִּי מְזוֹלְתִי, וְלֹא נִרְתַּעְתִּי לְאַחֹר אִפִּילוֹ מִפְּנֵי הַכִּיעוֹר שֶׁל הַצְּבִיעוֹת... כֵּךְ נִהְגַּתִּי יָמִים וְשָׁנִים - עַד שֶׁנִּכְחַתִּי, כִּי הַכּוֹל לְשׁוּא!

(אליעזר בן יהודה⁶, החלום ושברו - מבחר כתבים בעניני לשון, עמ' 107 - 108)

⁴ הרב אברהם יצחק הכהן קוק (נולד בלטביה ב-1865, נפטר בישראל ב-1935). היה הרב הראשי האשכנזי הראשון בארץ ישראל, פוסק, מקובל והוגה דעות. נחשב לאחד מאבות הציונות הדתית.
⁵ אבי (אברהם) שגיא (שוויצר) (ישראל, 1953-) הוא פילוסוף וחוקר של הפילוסופיה היהודית. פרופסור מן המניין בחוג לפילוסופיה, וראש התוכנית ללימודי פרשנות ותרבות באוניברסיטת בר-אילן, משמש כעמית מחקר בכיר במכון הרטמן בירושלים.
⁶ אליעזר בן-יהודה (נולד ב-1858 ברוסיה, נפטר ב-1922 בישראל), מחוללה של החייאת הדיבור העברי בארץ ישראל. מייסד ועד הלשון העברית, מייסד ועורך עיתון "הצב" וכתב העת השקפה, ומחבר מילון בן-יהודה.